

Prohlubovat vliv velitelů na organické spojování ideologické práce se životem vojáků a úkoly jednotek

Objektivní růst významu lidského činitele je jedním z obecně uznávaných podstatných rysů budování rozvinuté socialistické společnosti i všestranného zabezpečení její obrany. XVI. sjezd KSČ v tomto směru stanovil mimo jiné i náročné politickovýchovné cíle a úkoly. Jejich aplikace na podmínky ČSLA, vyjádřená v projevu ministra národní obrany na sjezdu a rozpracovaná jednáním celosoldátního stranického aktivu, je přesně formulována ve směrnici pro ideologickou práci v ČSLA.

Hlavním cílem ideologické práce v ČSLA je vychovávat její příslušníky v třídně a politicky uvědomělé a přesvědčené obránce socialistické vlasti, oddané věci socialismu, důsledné socialistické vlastence a internacionalisty.

Současná praxe vojsk potvrzuje, že úspěšná realizace tohoto cíle je podmíněna intenzivní výchovou všech vojáků na základě idejí marxisticko-leninské linie XVI. sjezdu KSČ obohacovaných závěry z následujících zasedání ÚV KSČ, a že jen těsné spojování obsahu těchto idejí se životem a praxí útvarů může působit jako účinná motivační síla u jednotek i štábů.

Praxe rovněž potvrzuje známou závislost jednotlivých politickovýchovných úkolů, která způsobuje, že správné řešení každého z nich vystupuje současně i jako součást a předpoklad úspěchu v práci na dalších úkolech. Proto také povinnost velitelů (náčelníků) dbát o úzké spojování

politické přípravy podřízených se životem štábů a jednotek má mnoho aspektů a souvislostí a vyžaduje komplexní přístup. Ten však nevylučuje, ale předpokládá využití různých oborových, specifických poznatků včetně analýzy psychologických souvislostí zmíněné povinnosti.

Podnět k úvaze o některých takových souvislostech účinnosti vlivu velitelů na těsné spojování politické přípravy u útvarů se životem jednotek a štábů mi poskytl některé souhrnnější údaje z výzkumů realizovaných výzkumnými pracovišti VHU.

V první řadě je nutné však mít na zřeteli, že marxismus-leninismus (jeho ideologie i politika) v sobě spojuje teorii s praxí, že je to učení zásadně zaměřené na život, na všechny základní problémy společnosti. Proto také spojení propagandy se životem se nejlépe zabezpečuje, když je její obsah dokonale teoreticky fundovaný a vychází z teoretické analýzy praxe.

Třídně vyhraněný marxisticko-leninský obsah všech forem ideologické práce u útvarů je tedy prvotní podmínkou (potenciálním předpokladem) jejich organického spojování s konkrétním životem a praxí jednotek a štábů.

Každý útvar je však velmi živým organismem, aktivně se podílí specifickým způsobem na celosoldátních i celospolečenských procesech a současně na něj působí jejich vlivy. Ve vojenskoodborné,

technické a podobných oblastech přípravy vojáků různých kategorií se tyto vzájemné vlivy neprojevují také svérázně vůči jejich vědomí, jako je tomu v oblasti politické přípravy.

Obsahy všem forem ideologické práce jsou totiž konfrontovány ve vědomí příslušníků útvaru nejen jako obecná teorie s obecnou celoaarmádní nebo celospolečenskou praxí, ale i jako teorie s praxí, která je silně modifikována konkrétními podmínkami a činnostmi útvaru. Souhrnná zjištění z výzkumů uskutečněných v řadách vojáků různých kategorií ukazují, že v této oblasti přípravy vojáků u jednotek a štábů dochází k neustálému „dialogu“ ideí s rozmanitými životními zkušenostmi lidí a obsah různých forem ideologické práce je vystavován průběžné konfrontaci nejen s komplexem dějů u útvarů, ale i s dílčími stránkami jejich života a činnosti.

Protože se celospolečenská hodnota vojenských činností i kázně a organizovanosti jednotek a štábů projevuje (v porovnání s výrobní oblastí) značně zprostředkovaně, mají pro žádoucí morálně politický důsledek zmíněné konfrontace značný význam některé zjevné a evidentní důkazy o těchto hodnotách praxe.

Současné výzkumy stále potvrzují známou zkušenosť, že nezastupitelným činitelem úspěchu při řízení jakékoli činnosti je příkladnost toho, kdo tuto činnost řídí. Příkladnost velitele však nabývá na zvláštním významu tím, že má kromě obecných funkcí i funkci důkazu pro podřízené o sociální hodnotě jím vyžadované činnosti. Soulad jeho ideově angažovaných verbálních projevů (např. v rámci marxisticko-leninské přípravy) s jeho konkrétní velitelskou činností má váhu přesvědčivého a nezastupitelného politického argumentu.

Některé zobecněné poznatky z výzkumů také ukazují, že schopnost velitelů účelně organizovat činnost jednotek i štábů mezi jejich ostatními předpoklady k výkonu funkce zvlášť vysoce oceňují nadřízené i podřízené stupně. Kromě toho je možné oprávněně soudit, že organizační dovednosti velitele mají nezanebatelný vliv na pozitivnější postoje podřízených k jeho osobě. Obtíže podřízených, které živelně vznikají jako důsledek nedostatků v organizačnické práci velitelů, mají na vztah podřízených k úkolům velmi záporný vliv. Jinak je tomu v případech obtíží, které v procesu bojové a politické přípravy jednotek vznikají jako nezbytný důsledek plánovitěho systém výcviku a výchovy organizovaného v souladu s požadavky soudobého bo-

je. Obecněji řečeno, stejný výkon, respektive překážka při výkonu služby, vyvolává u vojáků různý vztah k požadované činnosti nejen podle toho, jak pochopili a vnitřně přijali sociální hodnotu vojenských činností, ale i podle toho, nakolik velitel řeší konkrétní úkoly u jednotek i štábů v souladu s touto hodnotou.

Nezastupitelnost osobního příkladu velitele (včetně jeho vzorné organizačnické práce) při upevňování jeho vlivu na spojení ideologické práce s praxí souvisí zřejmě s psychologickým mechanismem utváření pravdivých modelů skutečnosti ve vědomí osobnosti. Naše aplikované interdisciplinární výzkumy potvrzují teoretické závěry základních psychologických výzkumů o tom, že jakákoli činnost, včetně vojenské, se odráží ve vědomí osobnosti po dvou liniích (mezi nimi je v zájmu dosažení cílů ideologické práce v ČSLA nezbytné zabezpečovat těsnou vazbu). Jednak je to linie odrazů, které vznikají jako bezprostřední vjemy situací, činností a podmínek u útvaru, jednotek, štábů. Za druhé je to linie odrazů, které vznikají v důsledku vjemů, zprostředkovaných slovy (objasňováním, popisem, informacemi apod.).

Pouze vzájemná shoda těchto linií vzbuzuje pozitivní pocit pravdivosti. Je zvlášť důležité, že tento pocit se přenáší na zdroj verbální informace, tj. v našem případě na velitele, jestliže svými činy a jejich stabilitou prokazuje správnost toho co říká, např. o významu přísné organizovanosti a kázně u útvaru. Potom se jeho slova začínají přijímat jako slova autority, která nepotřebují stále důkazy po linii bezprostředních vjemů; to je v podmínkách armády (připomeňme si nutnost utajení příčin některých rozhodnutí velitele) zvlášť důležité. V takových případech se verbální informace od velitele dostává do řady vlastních zkušeností osobnosti podřízených. Jinak řečeno, důvěra ve slova velitele je důležitým předpokladem extrapolace pravdy přes jeho autoritu.

Tento mechanismus může však být zeslabován v důsledku zásadních a častých chyb v rozhodování velitele, v důsledku rozčarování podřízených, pramenících z rozporů mezi jeho slovy a činy. Potom se projevují u lidí pochyby, které vyžadují, aby znovu zesílily a zmnožily se přímé důkazy o správnosti a pravdivosti slov velitele.

Ze sociálně psychologického hlediska je osobní příklad velitele metodou účinného nepřímého (zprostředkovaného) řízení, která navozuje vhodnou skupinovou

situaci, nezbytnou pro úspěšné plnění úkolů stanovených přímým pokynem nebo rozkazem. Tato metoda využívá důležitých skupinových jevů, jakými jsou například napodobování a celkové příznivé sociálně psychologické klima. Nelze totiž opomenout, že rozhodnutí o určité činnosti jednotek nebo štábů (včetně případů, kdy je plnění tohoto rozhodnutí podporováno objasňováním jeho sociálních souvislostí a politického významu) mohou podřízení vnímat jako obecný vzor požadovaného jednání a chování, ale zadaný jim z vnějšku. Osobní příklad velitelů konkretizuje a oživuje tento obecný vzor a navíc jsou tímto příkladem nepřímou organizovány příznivé podmínky pro součinnost po vertikální linii — a co je zvlášť důležité — i pro významné podmínky pro rozvoj žádoucích kolektivistických vztahů mezi podřízenými. Jestliže chceme pochopit, optimalizovat, vyladit vztahy v kolektivu, musíme přemístit hlavní pozornost z těchto vztahů na obsah skupinové činnosti, na její přeměnu ze sociálně významné v osobnostně významnou pro každého člena kolektivu. Je totiž nezbytné mít na zřeteli, že odpovědnost velitele za splnění cílů politické výchovy podřízených z psychologického hlediska znamená, aby zabezpečil, že přístup podřízených k jeho vojenským povinnostem bude sociálně zprostředkovaný. Jinak řečeno, velitel má zabezpečit, aby jeho podřízení byli na základě vnitřního přijetí hodnot socialismu, zejména hodnot obrany socialistické vlasti a socialistického společenství účinně motivováni k plnění svých povinností v mírové přípravě i v případném boji. Osobní příklad velitele vystupuje v této souvislosti jako sociální zprostředkovatel postoje ke konkrétním vojenským povinnostem konkrétním člověkem. Podřízení jsou (nezávisle na tom, zda jsou si toho vědomi či nikoli) vždy v situaci, která je nutí spatřovat ve veliteli zvlášť důležitý zdroj orientace pro svůj vlastní přístup ke svým služebním i dalším povinnostem.

Jednota politicky angažovaných slov a činů velitelů, která se projevuje jak v jejich přímé řídicí činnosti, tak i v jejich příkladnosti jako metodě nepřímého řízení, je tedy rozhodujícím předpokladem úspěšného vlivu velitele na organické spojování ideologické práce se životem útvarů jednotek a štábů. Z hlediska sociální psychologie chci však ještě upozornit na jeden z mnoha dalších aspektů zmíněného vlivu. Jde o některé objektivní možnosti, jak dále prohlubovat podněty velitelů pro konkretizaci úkolů ideologické

práce u útvarů. Jejich zdrojem může být analýza některých skupinových jevů u jednotek a štábů. Velitel může těchto podnětů využívat i pro vlastní angažovaná vystoupení (např. na seminářích s vedoucími PSM u útvarů).

Rozbory důležitých poznatků z výzkumů v oblasti marxisticko-leninské přípravy a útvarových seminářů s vedoucími PSM signalizují nejen soustavnost pozornosti, kterou velitelé v družném úsilí s politickou skupinou a stranickou organizací věnují účinnosti ideologické práce, ale i o některých specifických problémech. Domníváme se, že řešení problému stále účinnějšího spojování ideologické práce se životem útvarů, jednotek i štábů souvisí s řešením dvou psychologických otázek, které si však někteří velitelé ne dosti zřetelně uvědomují.

První otázka je teoretická a vyplývá ze skutečnosti, že chceme-li, aby nějaký obsah (politické přípravy, forem ideologické práce) měl zvlášť výraznou vlastnost „povzbuzovat k aktivitě“, musíme si uvědomit nejen jeho potenciální objektivní možnosti v tomto směru, jak bylo již zdůrazněno v úvodní části této state. Kromě toho nás ještě musí zajímat otázka, co je podstatou podněcování, povzbuzování. Rozbor tak speciální psychologické otázky nepatří však na stránky tohoto časopisu a odpověď na ni poskytně zájemcům každá učebnice obecné nebo pedagogické psychologie.

Druhá otázka je již bližší praxi vojsk: jak lze vlastně dospět k poznání takových aspektů života a činnosti jednotek a štábů, které umožní dospět k závěrům o optimalizaci vlivu ideologických a politických obsahů na praxi vojsk. Soudím na základě výzkumu v oblasti seminářů s vedoucími PSM u útvarů (zejména údajů o vystoupeních velitelů na těchto seminářích), že jde o sociálně politické aspekty a že k potřebným závěrům z jejich analýzy lze dospět jen je-li respektována specifika úkolu „organicky spojit ideologickou práci se životem“. Domníváme se, že obecné platné recepty pro vyřešení tak citlivého problému neexistují. Pouze v konkrétních situacích lze řešit tak závažnou otázku, jak zkoordinovat pojetí celospolečensky závažných ideologických a politických obsahů s konkrétními problémy a stanoviti, které odstíny a podrobnosti praktické činnosti propagandisticky využít. Je možné souhlasit i s tím, že ani to, když se spojuje politické vzdělávání, přednášky a besedy s fakty a příklady z místních poměrů, ještě nezaručuje skutečné spojení.

V každodenní náročné práci velitelů nezbyvá čas na šířeji pojaté, a proto zdánlivě abstraktní úvahy. Vyjdeme proto pouze z faktu, že využití vědeckého poznání, které je obsaženo v marxisticko-leninské ideologii a politice, není někdy tak důsledné, jak by to vyžadovaly objektivní potřeby praxe u jednotek a štábů. Je tomu tak (kromě jiných příčin) i proto, že se podobným případům nevěnuje pozornost jako zvláštní psychologické otázce, která souvisí s již naznačenými dvěma liniemi odrazu ve vědomí osobnosti.

Obecné kontury zvláštností této otázky můžeme charakterizovat asi takto:

V procesu jakékoli činnosti (občanské, pracovní, vojenské atd.) získává každý jedinec určité poznatky, které obvykle nazýváme „životní zkušenosti“ osobnosti nebo „společné zkušenosti“ příslušníků určité sociální skupiny. Např. jsou to poznatky sociálního charakteru ohledně vhodného způsobu komunikace v té či jiné skupině (v rodině, partě, četě atd.). Takové zkušenosti [respektive poznatky] jsou použitelné poměrně lehko v dalších situacích osobnosti, protože jejich pramenem byla osobní přímá účast daného jedince. Je třeba k tomu zejména zdůraznit, že jedinci i skupiny těmto zkušenostem přikládají značný význam. Současně nelze opomenout, že využívání pouze tohoto pramene poznatků nevede vždy k žádoucím výsledkům, zejména jde-li o složitější formy sociálního chování lidí.

Na rozdíl od individuální nebo úzce skupinové zkušenosti je vědecké poznání o sociálních jevech (např. o chování lidí v ozbrojených silách) systémem tvrzení principiálního, ale obecného charakteru a přitom se vztahuje k velmi rozsáhlým oblastem konkrétních činností. Praktické použití tohoto systému předpokládá vytvořit nejdříve jakousi „technologii“ chování, v níž by se obecná tvrzení aplikovala do konkrétních podmínek, na konkrétní úkoly a zejména na konkrétní problémy těch lidí, kteří mají dané úkoly plnit.

Nelze však při tom opomenout, že u některých jedinců může být celý proces snímání vědeckého poznání nepřiznivě ovlivňován různými psychologickými bariérami. V takových případech nemůže daný poznatek vůbec proniknout do hlubších struktur jejich vědomí. To je ovšem jiná otázka, která by vyžadovala odbočit na další pole psychologických mechanismů procesu vnímání.

Soudím, že psychologická specifika účinného spojování ideologické práce se

životem spočívá v tom, že toto spojení musí být průkazné (dokazovatelné) a tedy i prověřitelné z hlediska praxe těch skupin a osobností, jimž je obsah dané formy adresován.

Dosahovat v praktické propagandě náležitou průkaznost a prověřitelnost vazeb mezi obecnými ideovými a politickými obsahy a konkrétní skutečností v životě jednotek a štábů není snadnou záležitostí ani pro zkušeného propagandistu (zde je míněn propagandista v širším smyslu slova, tj. včetně vedoucích skupin MLP, PSM, členů APK atd.). Proto má pro ně neobyčejný význam, jestliže velitel útvaru je schopen při vytýčování úkolů nebo rozboru výsledků jejich plnění poskytovat promyšlené podněty ke zmíněným vazbám.

Zobecnění poznatků o vystoupeních velitelů na seminářích s vedoucími PSM u útvarů opravňuje soudit, že k prohlubování těchto podnětů může vojskovou praxi inspirovat také přiměřená pozornost k sociálně psychologickým interpretacím některých jevů, které doprovázejí činnost osobnosti ve skupinách, zejména pak ve vojenských organizovaných skupinách.

Život a činnost jednotek a s nimi spojené práce štábů jsou určovány nejen obsahem jejich úkolů v bojové a politické přípravě a úrovni připravenosti (motivací i výkonové) každého příslušníka útvaru ke své funkci. Pro každou společnou činnost je vždy podstatnou jednotka a podmíněnost obsahu dané činnosti, připravenosti lidí k jejímu provádění a vztahů mezi nimi.

Tato charakteristika společné činnosti je obecně platná a také je obecně uznávána, ale důsledně promítnutí zmíněné jednoty do rozborů konkrétních problémů bojové a politické přípravy útvarů není zřejmě jednoduchou záležitostí. Proto se nezřídka stává, že rozbor nepostihují organickou vazbu výkonu a motivace lidí s jejich vzájemnými vztahy.

Tím nepopírám skutečnost, že mezilidské vztahy u jednotek i štábů nejsou v praxi různých rozborů brány v úvahu jako závažný předpoklad (podmínka, pozadí) spokojenosti či nespokojenosti lidí, které ovlivňují jejich výkon i motivaci. Jde však o to, že charakter (obsah) vzájemného pochopení či nepochopení, sympatií či antipatií v různých organizovaných skupinách může být hluboce postaven pouze z hlediska zmíněné organické vazby.

Vcelku je možné na základě teorie i některých výzkumů v ČSLA soudit, že při vytýčování nových úkolů i rozbořech

činnosti vojáků různých kategorií lze předpokládat výchovnější efekt tehdy, je-li kladen i patřičný důraz na otázky upevňování ideové soudružnosti příslušníků daného organizačního celku. Z hlediska vývoje jednotlivců jde v podstatě o utváření a prohlubování kolektivistických rysů jejich osobnosti.

Pro tyto rysy je podstatné, že u dané osobnosti převažují pozitivní postoje ke společensky závažným úkolům i k ostatním lidem nad postoje ke svým úzce osobním potřebám. Jedna z forem takové preference se projevila i v reprezentativním výzkumu vojáků v základní službě jako statisticky průkazná souvislost mezi ukazateli internacionálních postojů a ukazatelem preferencí ostatních lidí před vlastní osobou.

Domnívám se, že je třeba uvažovat o opatřeních v bojové a politické přípravě vždy i podle toho, zda a jak se hodnota mezilidského chování příslušníků určitého organizačního celku může při jejich realizaci optimálně blížít společenské hodnotě jejich úkolů při upevňování bojové pohotovosti a všestranné připravenosti útvaru. Při rozbořech výsledků je nutné o dosažené úrovni analogicky soudit i podle toho, zda a jak se vyvíjelo chování jednotlivců navzájem v souladu s jejich společensky významným úkolem u jednotek a štábů.

Tím není popírána úloha a místo prostých osobních sympatií nebo takových stmelujících činitelů, jakými jsou společné kulturní, sportovní a podobné zájmy vojáků různých kategorií. Tak jednostranně nelze chápat problém vzájemných vztahů mezi příslušníky jednotek i štábů. Rozhodujícím stmelujícím činitelem v těchto vztazích jsou však jejich společné konkrétní úkoly a cíle obrany socialistické vlasti a socialistického společenství.

Teprve podle funkce tohoto činitele lze předvídat stabilitu vzájemných vztahů i společného úsilí o odpovědný výkon při plnění vojenských povinností v jakékoli situaci.

V různých kooperovaných činnostech vojenských skupin (formálních i neformálních) se osobnost formuje a mění, a současně působí zpětně, mění organizaci i povahu vzájemného působení jednotlivců v daných skupinách. Vlastní členství vojáka ve skupinách je vždy aktivním procesem. I za předpokladu přímo chorobné lhostejnosti k tomu, co jeho partneři dělají, je totiž každý člen skupiny jejím spoluvnímatelem a v tomto případě jeho přítomnost záporně ovlivňuje jako brzdicí faktor celkové úsilí kolektivu. Ji-

nými slovy řečeno, každý voják je pod vlivem specifické skupinové orientace, ale zároveň na tuto orientaci sám působí.

Skupinová orientace osobnosti a její členství ve skupině není jak známo totéž. Záleží na tom, jakou má určitá skupina pro danou osobnost přitažlivost. Jestliže je to skupina, na jejímž mínění osobnosti nejvíce záleží a jejichž úsudků si nejvíce váží, jde o skupinu s největší přitažlivostí.

Stupeň soudržnosti skupin je proto určován faktory, které determinují přijetí skupinových cílů jednotlivými členy. Objektivně nejdůležitější složky přitažlivosti jakékoli vojenské skupiny v ČSLA pro její členy jsou nepochybně spjaté s podstatnými funkcemi ČSLA: voják musí vidět v potřebách své skupiny i své vlastní sociální potřeby a teprve potom lze u něho očekávat hluboký pocit odpovědnosti za splnění skupinových cílů.

Pochopení souvislosti mezi potřebami vojenské organizace (konkrétních jednotek a štábů) a základními sociálními potřebami osobnosti je nepochybně nesnadnou záležitostí. Optimální podmínky pro toto pochopení vytvářejí především takové situace u jednotek a štábů, ze kterých je každému jednotlivci jasná jednota socialistického poslání ČSLA a jejího vnitřního života. Jednota socialistických cílů a prostředků je a bude vždy principem, bez jehož realizace nemůže mít velitel socialistické armády dlouhodobější úspěch.

Proto také žádná opatření velitele v různých oblastech přípravy jednotek a štábů i vzájemných vztahů mezi vojáky by neměla být považována jeho podřízenými a jím samým jen za prostředek, jehož průběh není důležitý, tj. za prostředek, který tím, že slouží konečným spravedlivým politickým ideám, nemusí být sám projevem spravedlnosti. V důsledku případných rozporů mezi cílem a prostředkem se mohou společensky významné politické cíle stát v očích podřízených příliš odlehlými a tím se sníží jejich aktivizující motivační vliv na plnění konkrétních úkolů. Kromě toho použité prostředky a opatření jako cesta k naplňování politicky významných cílů ztrácejí aktuální společenskou hodnotu. Takový rozpor také značně ztěžuje, ne-li znemožňuje, aby třídí a internacionální povaha úkolů a cílů vojenské činnosti v ČSLA se transformovala jako osobnostně významný činitel do vzájemných vztahů mezi lidmi. Teprve sjednocování skupiny na základě vyšších cílů společnosti z ní tvoří v pravém slova smyslu kolektiv. A teprve potom vztah osobnosti ke skupině jako kolektivu je projevem je-

jího vztahu ke společnosti, k úkolům jejího rozvoje, k úkolům ozbrojené obrany jejich základních zájmů. Tento vztah je také přímým ukazatelem úrovně vývoje společenské vyspělosti osobnosti, tj. stupně vývoje kolektivismu jako rysu osobnosti.

To je také důvod, proč otázky ideové soudružnosti různých vojenských skupin mají být v popředí zájmu velitele o vzájemné vztahy mezi vojáky; musí vždy postihnout rozdíl mezi soudružností, která je určována cílem, hodnotami a tradicí založenou na ideologii socialistické armády a soudržností, která spočívá na jiných základech. Kolektivismus osobnosti se vyznačuje tím, že tradice, podle nichž jedná, cíl, který sleduje, a hodnoty, na které se orientuje, jsou odrazem společenských významných potřeb.

V procesu utváření totožnosti systémů motivů osobnosti s cíli skupiny dochází často v motivační sféře jednotlivců ke konfliktům. Zde je nutné připomenout, že přizpůsobení osobnosti k nejbližšímu sociálnímu prostředí nemusí být vždy a za všech okolností společensky žádoucí. Je tomu tak tehdy, když je osobnost tímto prostředím podněcována nedoceňovat hodnoty a cíle vojenské činnosti.

Kolektivita se bude projevovat tím, že bude sledovat i přes tento skupinový tlak podstatné hodnoty socialistického vojen-

ského kolektivu a bude nežádoucím tlaku klást odpor.

Tento nežádoucí tlak bude naopak pro konformisty neodvratný. Kolektivistu půjde v celospolečenském zájmu do konfliktu, kdežto konformista se bez obtíží poddá. Je na místě zdůraznit povahu sociální odpovědnosti vojáka ČSLA. Sociální odpovědnost je taková úroveň chování vojáků v konkrétních skupinách vojenského útvaru, při které jedná vždy z hlediska optimální varianty charakteristické pro vojenské kolektivy socialistické armády.

Podněcovat konkretizaci ideologické práce se životem útvaru tedy předpokládá mimo jiné i hlouběji porozumět podmínkám vzniku a rozvoje skutečné kolektivní činnosti vojenských skupin, která je značně ovlivňována vzájemnými vztahy mezi jednotlivci, založenými na přesvědčení o správnosti věci socialismu a jeho obrany. Na základě tohoto přesvědčení vzniká ve skupině dominující a účinné mínění o tom, jak se každý má a musí zachovat v kritické nebo prostě namáhavé situaci.

Vyhledáváme-li objektivní složky organizačních vazeb mezi ideologickými obsahy a konkrétní činností skupin vojáků různých kategorií i funkčního zařazení u útvarů, je nelogické a prakticky škodlivé mechanicky oddělovat problémy výkonu, motivace a vzájemných vztahů vojáků u jednotek a štábů.